

негативні наслідки стресу для юнацтва. Подальші дослідження в цьому напрямку можуть бути зосереджені на довгостроковій ефективності впроваджених методів (зокрема, відстеження динаміки психологічного стану підлітків, які пройшли програми підвищення стресостійкості) та на вивченні додаткових чинників, що впливають на успішність копінгу. Загалом, глибше розуміння природи стресу в підлітковому віці та пошук шляхів його подолання є важливими кроками на шляху до створення дієвої системи психологічної підтримки молоді, яка допоможе зберегти її емоційне та фізичне здоров'я навіть перед обличчям сучасних викликів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cannon W. B. Bodily changes in pain, hunger, fear and rage: An account of recent researches into the function of emotional excitement. New York, 1929. 456 с.
2. Selye H. The stress of life. New York, 1956. 341 с.
3. Lazarus R. S., Folkman S. Stress, appraisal, and coping. New York, 1984. 445 с.
4. Selye H. A syndrome produced by diverse nocuous agents // Nature. 1936. Vol. 138, № 3479. P. 32–34.
5. Cohen S., Kamarck T., Mermelstein R. A global measure of perceived stress // Journal of Health and Social Behavior. 1983. Vol. 24, № 4. P. 385–396.
6. Amirkhan J. H. A factor analytically derived measure of coping: The Coping Strategy Indicator // Journal of Personality and Social Psychology. 1990. Vol. 59, № 5. P. 1066–1074.
7. Ясточкіна І. Особистісна тривожність як соціально-психологічна проблема // Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2020. Вип. 6. С. 165–170.

Лучанінова Ольга,

*доктор педагогічних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу наукового
інформаційно-аналітичного супроводу освіти,
Державна науково-педагогічна бібліотека
України імені В. О. Сухомлинського,
Київ, Україна
2017olgapetrovna@gmail.com*

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ СУПРОВІД ОБДАРОВАНОЇ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Анотація. Розкрито інформаційно-аналітичний супровід обдарованої особистості в умовах війни. Подано сучасне визначення поняття «інформаційно-аналітичний супровід обдарованої особистості». Доведено тезу, що цифровий простір освітнього закладу є сьогодні прикладом інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості. Схарактеризовано ключові компоненти інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості в умовах війни: інформаційний, аналітичний, психолого-педагогічний, технологічний.

Ключові слова: інформаційно-аналітичний супровід, обдарована особистість, воєнний період.

Abstract. The information-analytical support of a gifted personality in the conditions of war is revealed. The modern definition of the concept of "information and analytical support of a gifted personality" is presented. The thesis is proved that the digital space of an educational institution is today an example of information and analytical support for a gifted person. The key components of the information and analytical support of a gifted personality in wartime are characterized: information, analytical, psychological and pedagogical, technological.

Keywords: information and analytical support, gifted personality, wartime.

Інформаційно-аналітичний супровід обдарованої особистості в умовах війни будемо розглядати у рамках прикладного дослідження відділу наукового інформаційно-аналітичного супроводу освіти Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського «Інформаційно-аналітичний супровід психологічної освіти у воєнний та повоєнний періоди України». Один із векторів цього дослідження спрямовано на психологію виховання особистості.

Ми живемо й навчаємо учнів в системі освіти 4.0. Чим частіше відбуваються зміни в економіці, тим швидше ми наближаємося до освіти 5.0. Обдаровані учні можуть бути геніями у певних сферах, галузях знань і разом із тим не бути пристосованими до умов сучасного життя. Нове покоління ЄС уже цифрове, освіта 4.0 передбачає освітній інноваційний протокол життєвих пролонгованих навичок. Нині найкраще обдарована дитина/учень може проявити себе, наприклад, в інтерактивному мисленні STEM-навчання.

Доведемо/обґрунтуємо тезу, яка допоможе зрозуміти важливість інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості в умовах війни:

цифровий простір освітнього закладу є сьогодні прикладом інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості.

Як зазначено у Національній доктрині розвитку освіти, «система освіти має забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих здібностей, формування навичок самоосвіти і самореалізації особистості» [1]. Обдаровані діти в будь-якому суспільстві мають розглядатися як національне надбання, оскільки найбільші сподівання на покращення умов життя й розквіту нації пов'язані саме з обдарованою молоддю. своєчасно знайти, зберегти і розвинути в молодому підростаючому поколінні здібності, обдарованість і талант в практичній або розумовій сферах, створивши для всіх без винятку дітей рівні можливості, що і є одним з найважливіших завдань сучасної школи. Це наші агенти змін повоєнного періоду України, які будуть проектувати нові міста на місці зруйнованих; нові дитячі майданчики з обладнанням для дітей з обмеженими можливостями; фантастичні зони дозвілля й відпочинку після

навчання. Учителі й викладачі сьогодні певною мірою відповідальні за розвиток здібностей в обдарованих учнів/студентів навіть у таких важких умовах, коли живе спілкування на вагу золота.

Інформаційно-аналітичний супровід обдарованої особистості в умовах війни – це комплексна, системна діяльність, спрямована на забезпечення своєчасного доступу до релевантної інформації, аналіз даних для прийняття обґрунтованих рішень щодо підтримки та розвитку потенціалу обдарованих дітей/учнів/студентської молоді, а також надання їм необхідних ресурсів та психолого-педагогічної допомоги з урахуванням травматичного досвіду війни. Цей супровід включає декілька ключових компонентів:

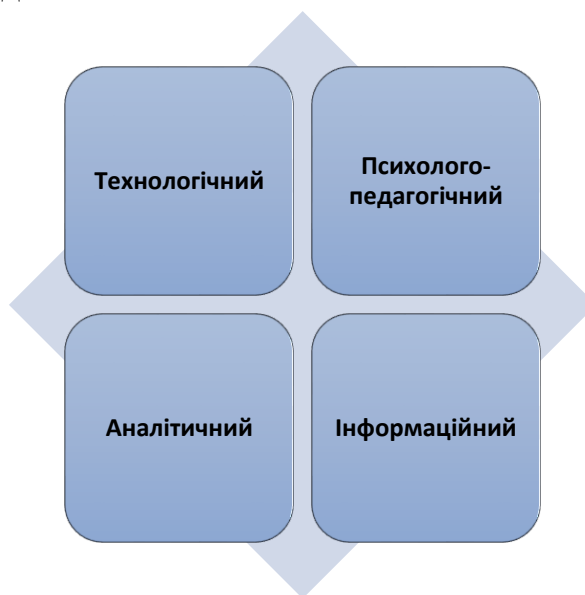

Рис. 1 Інформаційно-аналітичний супровід обдарованої особистості: ключові компоненти

Так, *інформаційний компонент* інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості забезпечує доступ до освітніх ресурсів: включає інформацію про доступні онлайн-платформи, дистанційні курси, конкурси, олімпіади, грантові програми як в Україні, так і за кордоном. Таку інформацію варто перевіряти на достовірність в умовах воєнного періоду – про можливості продовження навчання, отримання стипендій та участі в міжнародних проєктах. Уважаємо, що для стабілізації психоемоційного стану учасників освітнього процесу важливо знати про:

- безпекові аспекти інструкції щодо безпечної поведінки, психологічної самодопомоги в умовах стресу та тривоги, контактів служб підтримки);
- інформацію щодо психологічної підтримки (доступні ресурси психологічної допомоги, гарячі лінії, консультування для дітей/учнів, батьків та педагогів);
- протидію дезінформації (критичного мислення та медіаграмотність в обдарованих учнів для здатності розрізняти фейки та маніпуляції в інформаційному просторі, що є особливо важливим в умовах інформаційної війни).

Аналітичний компонент інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості важливий для:

- моніторингу та діагностики (збір та аналіз даних про потреби, інтереси, психоемоційний стан та освітні результати обдарованих дітей. Це дозволяє вчасно виявляти проблеми, зони ризику та індивідуальні потреби);
- освітніх прогалин та можливостей (аналіз потенційних можливостей для розвитку специфічних талантів студентів навіть в обмежених умовах);
- оцінки ефективності програм підтримки (аналіз результативності впроваджуваних заходів та програм для подальшої корекції та вдосконалення);
- прогнозування та планування (створення аналітично-інформаційних систем для роботи з обдарованою молоддю, які б накопичували інформацію про їхні досягнення та потреби).

Психолого-педагогічний компонент інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості сприяє:

- індивідуалізованій підтримці (розробка та реалізація індивідуальних освітніх траєкторій та програм психологічного супроводу на основі зібраної аналітичної інформації);
- психологічній допомозі та реабілітації (використання арт-терапевтичних методик та інших дієвих інструментів);
- розвитку життєстійкості (формування навичок подолання стресу, адаптації до змін, емоційної саморегуляції);
- підтримці мотивації та самореалізації (створення умов для підтримки інтересу до навчання, творчості, дослідницької діяльності, незважаючи на складні обставини воєнного періоду).

Технологічний компонент інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості забезпечує:

- використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) (застосування онлайн-платформ для навчання, спілкування, консультування, тестування та моніторингу; засоби відеозв'язку (Skype, Zoom, Google Meet) та месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp) для активної творчої комунікації);
- створення безпечного онлайн-середовища (забезпечення захисту персональних даних та психологічно комфортного простору для взаємодії);
- доступ до цифрових освітніх ресурсів (забезпечення необхідним обладнанням та доступом до якісного інтернет-зв'язку).

В умовах дистанційного навчання маємо знаходити відповідні форми і методи для розвитку талантів учнів/студентів, бо такі особистості вимагають особливого підходу. Таланти (обдаровані учні/студенти) завжди хочуть чогось нового, більш складного, інакше вони втратять інтерес до предмету вивчання. Тому система їх навчання повинна відрізнятися від системи навчання інших

учнів. В умовах війни до вступу в університет обдарований учень може відвідувати віртуальні інноваційні центри, хаби для розвитку креативності.

Цифровий простір освітнього закладу є сьогодні прикладом інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості. Для доведення тези представимо вибірковий аналіз виховної діяльності в Українському державному університеті науки та технологій, який у своєму цифровому просторі й освітній екосистемі створює всі умови (хоч і навчання відбувається в основному в дистанційному форматі) для розвитку здобувачів вищої освіти як обдарованих особистостей.

Цифровий простір освітньої екосистеми університету в умовах воєнного стану представлений:

- *науковими гуртками* зі гнучким розкладом (університет нараховує реально діючих гуртків близько ста у п'яти інститутах);

- *можливістю представити результати досліджень* під час проведення постійної міжвузівської конференції «Виховання технічної еліти в умовах викликів часу», «МАН-2025», де сотні студентів розміщують тези щодо висвітлення своїх досліджень;

- *онлайн-заходами за допомогою цифрових технологій*: онлайн-концерт «Шевченків код свободи. UA: Постання правди»; деколонізація образу Т. Г. Шевченка; патріотичні мотиви творів словами Т.Г. Шевченко; «Єднаємо душу словом Кобзаря»; флешмоб-читання віршів Т. Шевченка; виставка Олександра Грехова «Квантовий стрибок Шевченка»; флешмоб на честь Міжнародного дня рідної мови; конкурс декламаторів з нагоди Міжнародного дня рідної мови; літературник до Дня поезії «Пісня тисячі голосів» (Національний тиждень читання поезії); відеопроєкт «Поетична весна» (патріотичні вірші про Україну); проєкт «Поговори із захисником» (Ю. Березою в онлайн та оф лайн форматах); кураторські години в рамках циклу історико-патріотичних лекцій «Незламність української нації: історія і сьогодення»; флешмоб «В єдності сила», присвячений Дню Соборності;

- *практико-орієнтованими заходами*: концерт до Дня захисників України; концерт «Різдвяні вечорниці» та знайомство з народними традиціями; проєкт «Різдво єднає»; майстер-клас «Янгол бажань», лист-подяка ЗСУ; Всеукраїнська акція «Лист пораненому», «Подарунок Миколая» (передача листів, малюнків, власних виробів); Випуск університетської студентської газети англійською мовою «Alma Mater» (есе про щастя в умовах війни, про любов до України тощо); розробка та модернізація м'яких ношів для евакуації поранених та осіб, що не пересуваються самотійно; проєкт «Тепло на передову», «Ангели», «Троянда в руці», «Нове джерело» – студенти надають допомогу з розшуку зниклих людей, евакуації мешканців з гарячих точок України; допомогу цивільному населенню

в умовах війни; адресну доставку безкоштовних гарячих обідів, питної води самотнім, малорухомим інвалідам та пенсіонерам за віком (Нікопольський район); волонтерська команда бойової відьми (виготовлення мобільних саморобних нош на колесах, саморобних зарядних станцій, саморобних точкових червоних ліхтарів, мобільних пічок та газових балончиків до них, буржуйки під окопні свічки та окопні свічки для них).

Особисто знайома з викладачем Анною Б., яка якраз і очолює волонтерську команду бойової відьми; вона постійно в контакті з учасниками бойових дій, є їхнім куратором у навчанні. Викладач мотивує активну студентську молодь до практичних дій й розвитку творчості в умовах війни.

Окремим блоком у цифровому просторі представлено виховання соціальної відповідальності через участь здобувачів вищої освіти, серед яких багато обдарованої молоді, у волонтерських проєктах: збір пластикових кришок, металевих пляшок, джинси, постільної білизни – для окопних свічок, для виготовлення сіток, рукавиць; майстер-клас з виготовлення янголів для захисників.

Таблиця 1

Можливості цифрового простору як приклад інформаційно-аналітичного супроводу розвитку обдарованої особистості

Заходи в цифровому просторі університету	Вплив на розвиток обдарованої особистості
Конкурс фотозони прес-центру	розвиток креативності та естетичного смаку серед студентів.
Тренінг про івент-менеджмент, лідерські якості	розвиток практичних навичок організації заходів, командної роботи та комунікації; підвищення впевненості в собі й професійної самореалізації. Тренінг також сприяє популяризації спеціальності через залучення студентів до реального процесу створення подій.
«Історія твого Міста» - молодіжна культурно-просвітницька ініціатива	спрямована на популяризацію історії, зокрема Дніпропетровщини, та формування національної ідентичності серед молоді. Проєкт «Історія твого міста» реалізовує команда активної молоді - волонтерів Комунального підприємства «Молодіжний центр Дніпра» Дніпровської міської ради.
Настольні ігри	покращення комунікативних навичок і розвиток критичного мислення, зміцнення дружніх зв'язків між студентами, зниження рівня стресу через невимушене спілкування та емоційне розвантаження.
Мистецькі проєкти: конкурс «Зіркова хвиля», святковий вальс тощо.	Розвиток творчих здібностей студентів, створення умов для розвитку різних видів творчості для обдарованих студентів.

Зрозуміло, що війна не лише ставить під загрозу фізичну безпеку учасників освітнього процесу, але й глибоко впливає на їхній психоемоційний стан, освітні траєкторії та можливості самореалізації здобувача вищої освіти як обдарованої особистості. Подана вище інформація свідчить, що інформаційно-аналітичний супровід якраз для того і створений, щоб допомагати студентам активно розвиватися.

Інформаційно-аналітичний супровід, побудований на принципах доступності, індивідуалізації, безпеки та комплексності, може стати тим рятівним колом, яке допоможе обдарованим особистостям, здобувачам вищої освіти зокрема, не лише пережити воєнний період, а й продовжити свій розвиток, розкрити свої здібності та в майбутньому зробити вагомий внесок у відновлення та процвітання України. Зауважимо, що під час війни надзвичайно важливими є увага, психологічна підтримка обдарованих особистостей з боку куратора, викладачів навчальних дисциплін, психолога університету, лідерів студради та ін.

Отже, проаналізувавши інформаційно-аналітичний супровід обдарованої особистості в умовах війни, робимо висновки, що

- цифровий простір освітнього закладу є сьогодні прикладом інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості;
- обдарованість та творчість особистості – це людська діяльність вищого рівня, бажання особистості пізнавати й перетворювати навколишній природний і соціальний світ. У цьому процесі особистість змінюється, як і форми, і способи її мислення;
- системний та комплексний інформаційно-аналітичний супровід обдарованих особистостей в умовах війни є надзвичайно важливим;
- врахування ключові компонентів інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості в умовах війни робить його практико-орієнтованим і дієвим: дослідницький, частково-пошуковий, проблемний, проектний методи та такі форми, як олімпіади, інтелектуальні марафони, наукові хаби, коворкінги, творчі конкурси і вікторини тощо сприяють розвитку обдарованості здобувачів вищої освіти.

Перспективи: необхідно розробити конкретні рекомендації не тільки для обдарованих особистостей закладів вищої освіти, а й для різних суб'єктів освітнього процесу щодо покращення інформаційно-аналітичного супроводу обдарованої особистості в умовах війни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Національну доктрину розвитку освіти Указ Президента України від 17 квітня 2002 року № 347/2002
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення 16.05.2025)